

Матеріали до «Словника фразеологічних синонімів Миколи Лукаша» (продовження)

ВАБИТИ/ПРИВАБИТИ

ПРИВЕРТАТИ УВАГУ ПРИСМНИМ ВИГЛЯДОМ, КРАСОЮ ТОЩО

аж очі в (на) себе брати

[Фауст:]

Ти вигравав ще на дідівських святах
І звеселяв гостей понуркуватих,
Коли між них ти за столом кружляв.
Твій штучний карб *аж очі в себе брав...*
Гете, с. 31.

Та все те меркло проти надзвичайної краси чудовного її [Люсіндиного] золотавого волосся, що пересіявало блиск коштовного каміння і світло чотирьох посвітачів, які тут горіли, *аж очі в себе брало.*

Сервантес, с. 167.

Поверх обладунку була на ньому [Рицареві Свічад] опанча чи козачина із щирого, бачиться, златоглаву, усипана геть уся блискотючими люстерками свічадками, що *аж очі на себе брали.*

Сервантес, с. 401.

брати в себе очі чим

...дерева ті не лише *очі* любим затінком *у себе брали*, а й душу благоухан-нем своїм звеселяли.

Боккаччо, с. 373.

вабити зори

[Гомункул:]

Гарне місце. Став прозорий
В густім гаю. Купальниці вже голі
Які ж хороші! Так і *ваблять зори...*

Гете, с. 301.

вабити очі чим

[Фауст:]

Та ось в одно злились потоки,

І став постав із них широкий,
Простора і прозора гладь.
Там молоді тіла жіночі
Подвійним чаром **ваблять очі**.
Гете, с. 317.

голубити зір

[Мефістофель (*до Фауста*):]
Кругом костри веселі **зір голублять**;
Тут варять, п'ють, кричать, танцюють...
люблять...
Гете, с. 181.

ловити очі

[Фауст:]
Та що там із кутка так вабить, **ловить очі**?
Чи в пляшечці тій криється магніт?
Гете, с. 30.

наче тягом тягті до кого

Спочатку привабили його [Санчо Пансу] й принадили чавуни з м'ясивом, відки йому кортіло який добрий шмат ухопити; знов же і бордоги **наче тягом** до себе **тягли**, і пундики, що тут не на пательні росли, а по котлах здоровенних черенями слались.

Сервантес, с. 430.

принадити зір

[Улісс (*до Ахілла*):]
Тож не дивуйся, доблесний герою,
Що греки упадають за Аяксом,
Бо ворушке скоріш **принадить зір**,
Ніж нерухоме.
Шекспір, с. 389.

чарувати око чим і без додатка

[Фауст:]
На сонячній перині спочиваючи,
Жона якась ввижається божественна;
Юнона то, чи Леда, чи Гелена там
Чарує око вродою величною?
Гете, с. 425.

Чарує око пишнота,
Багатства щедрий дар,

Але душевна чистота
Сильніший має чар.
Бернс 1990, с. 150.

ХТО-НЕБУДЬ НАСОЛОДЖУЄТЬСЯ, МИЛУЄТЬСЯ ЧИМОСЬ

чарувати зір чий

[Фауст:]

Нехай же сонце ззаду зостається!
Ось водоспад все більш мій *зір чарує*.
Гете, с. 213.

ВАГАТИСЯ

ВИЯВЛЯТИ НЕРІШУЧИСТЬ У ВИЯВЛЕННІ ЧОГО-НЕБУДЬ

думати надвоє

...ся несподівана подія так мене збентежила, стривожила і збурила, що я навіть не мала зваги (чи, може, просто забула) посварити служницю за те, що вона так по-зрадецькому сховала дона Фернанда в моїй кімнаті: адже я сама тоді ще *надвоє думала*, не знала, чи то на добро вийде, чи на лихо.

Сервантес, с. 176.

стояти на роздоріжжі [роздоріжжі]

[Фауст (до Вагнера):]

Тобі одна знайома путь,
А я – *стою на роздоріжжі*...
Гете, с. 45.

ВАГІТНА

ЯКА ПЕРЕБУВАЄ В СТАНІ ВАГІТНОСТІ (про жінку)

з дитиною в лоні

Збентежена сією крутою переміною, не знаючи, що буде далі з мужем, боючись нещастя і ганьби, бідолашна мадонна Берітола покинула всі свої статки-маєтки, сіла в човен *із* своїм восьмилітнім сином Джусфредом і другою *дитиною в лоні*, та й уткнула на острів Ліпарі.

Боккаччо, с. 430.

при (добрій) надії

Граф, думаючи, що засягає ласки не в дружини, а в коханої дівчини, дарував їй щодосвітку, перед тим як їти, всякі коштовності, які графиня пильно зберігала. Відчувши себе *при добрій надії*, Жілетта вирішила не турбувати більше панії такими послугами і сказала їй...

Боккаччо, с. 437.

Сподіваючись добитись од неї [сусідки] взаємности, як тільки матиме нагоду поговорити з нею безперешкодно, він [молодик] вирішив, що найкраще для сього буде покуматися з нею (а вона ходила саме *при надії*)...

Боккаччо, с. 624.

Раз якось, коли Нікколучча не було в місті, пані його, що була саме *при надії*, поїхала до свого маєтк у, куди з Болонї було миль зо три.

Боккаччо, с. 805.

ВАЖКО

ПРО НАЯВНІСТЬ ЗНЕГОД, ТРУДНОЩІВ, СТРАЖДАНЬ

діла, як мідний шеляг

[Мефістофель:]

Діла у нас, як мідний шеляг...

Глядіть, на тих стрімчастих скелях

Героям трудно припада!

Гете, с. 450.

з великою бідю

Твердо вирішив юнак поїхати до Болонї, щоб на неї подивитись, а коли б вона йому сподобалась, то й на довший час там лишитись. От сказав він батькові, що хоче поїхати до Гробу Господнього, і з *великою бідю* дістав у його на те дозвіл.

Боккаччо, с. 642.

лєгше знайти голку в стогу сіна

Людина – складна штука. Розладиться в неї щось усередині, то так спроста не налагодиш – *легше знайти голку в стогу сіна*.

Стіль, с. 67.

ліха прикупівши

В не дуже давні часи один бідний неаполітанець узяв собі за жінку хорошу та вродливу дівку на ймення Перонелла та й жив з нею, *ліха прикупивши*: сам ходив по людях мулярувати, а вона дома пряжу пряла.

Боккаччо, с. 621.

Молоді робітники час від часу уступають Жеженові свою чергу, дають йому попрацювати який день сигнальником. Отак він і живе, **лиха прикупивши**.

Стіль, с. 17.

не з мѣдом кому і без додатка

– Знаєте [Ноелю,] це приютський хлопець [Поль], а приютські завжди якісь не такі, як інші. До того й живеться нам **не з медом**.

Стіль, с. 122.

– Не плач, Фітю, заспокойся! Ти, мабуть, багато настраждався. Мені теж було **не з медом**, але я переміг і врятувався!

Слин Пелин, с. 83.

Найтяжче було попервах, поки звикаєш [до казарменого побуту]. Що й казати, жилось **не з медом!**

Стіль, с. 259.

не мед

[Мефістофель (до Учня):]

За це я вас не винувачу:

Наука права – то **не мед**.

Гете, с. 77.

[Троїл (до Енея):]

Ходім уже. Прощай, мій чемний грече.

Прощай, невірна... Ну, а Діомед

Хай бережеться – жде його **не мед**.

Шекспір, с. 422.

у поті чола́

Хто ж буде заперечувати, що бідний чоловік чи вбога жінка, які **в поті чола** хліб собі добувати мусять, більшої варті догани, коли в любові незаконні вкинуться, аніж багата дама, якій нема чого робити і в якій є все, чого душа бажає?

Боккаччо, с. 335.

ХТО-НЕБУДЬ МАЄ ДУЖЕ СУМНИЙ, ГНІТЮЧИЙ НАСТРІЙ

лѣле мені

Леле мені, бачу вже добре, що нелюба я тобі! Подумай лишень: ти ж бо в домі у сестри, якої досі зроду не бачив і до якої мав би зайти одразу по приїзді до нашого міста.

Боккаччо, с. 298.

наболіло на душі

– Молодець [Гітtone]! Справжню промову вчистив!

– Видно, **наболіло на душі!** – додає Робер.

Стіль, с. 76.

сёрце боліть *кому і без додатка*

Хоть і **боліло** ж йому [братові] **сёрце**, отаке узнавши, проте добрий розум у голові держав: ані з місця не ворухнувся, ані словом не озвався, тільки цілу ніч не спав, про ту справу так і сяк міркуючи. Уранці ж розказав усе братам, як він присочив уночі Лоренца й Ізабетту...

Боккаччо, с. 268.

– Коханий мій Лотаріо, так **болить** мені **сёрце**, так скімлить, от-от розівреться, – аж дивно, що досі з грудей не вискочило.

Сервантес, с. 223.

[перший демагог:]

Хоч **сёрце** і **болить**, скажу всю правду,

Бо я тебе, народе можновладний,

І славлю, й ставлю вище за вождя.

Мадач, с. 56.

тяжко на душі *кому і без додатка*

Як дізнався отець настоятель, що дама його ошукала, то так йому **тяжко на душі** стало, що Господи, а тут іще ся ганьба й неслава!

Боккаччо, с. 690.

Я так оплакувала його смерть, що й досі ще **на душі тяжко**, бо хоч перед його од'їздом я ставилась до нього суворо і погордливо, та ні довга розлука з ним, ані смерть його несподівана не змогли вирвати його з мого сёрця.

Боккаччо, с. 411.

**КОМУ-НЕБУДЬ ДУЖЕ ВАЖКО ЖИТИ,
ХТО-НЕБУДЬ НЕ МАЄ ЗМОГИ ТЕРПІТИ, ВИТРИМАТИ ЩОСЬ**

нема́ життя́

– Правда, є такі бараки,.. які ще так-сяк держаться, не течуть. А от у мене – зовсім біда, просто **життя нема**.

Стіль, с. 185–186.

нема́ (нема́є) прб́сві́тку *у кого, кому і без додатка*

Вони [залізничники] теж чимало клопоту завдають американцям. Тепер у янкі **прб́сві́тку нема**.

Стіль, с. 402.

– Нашим там [у В'єтнамі] **просвітку не було**. Тільки було виткнешся куди на хвилину, так кулі дз-з-з... дз-з-з...

Стіль, с. 184.

Усім старим у селищі тепер не життя, а мука. І що далі, то все гіршає...

Просвітку немає...

Стіль, с. 16.

не стає/не ставало терпцю кому і без додатка

[Гомункул (до Мефістофеля):]

Гай, став, краса, дівчата голі

Йому [Фаустові] ввижались в віщій сні,

І він би вжився в цій неволі,

Де **не стає терпцю** й мені?

Ходім відціль!

Гете, с. 302.

Терпіла бідна [жінка] ту лиху недолю, та й **терпцю** вже **не ставало**: адже вини за собою не знала вона жадної.

Боккаччо, с. 633.

плечі не знесуть чий що

За сей час зважив я добре ті тяготи та обов'язки, що несе з собою урядкування, і побачив, що мої **плечі** їх **не знесуть**: то не на мою спину ноша, не до мого сагайдака стріли...

Сервантес, с. 590.

ВЕСЕЛИТИ

ВИКЛИКАТИ ВЕСЕЛИЙ НАСТРІЙ У КОГОСЬ

звеселіти ду́шу чим

Посеред саду ... була поляна, встелена дрібною ярозеленою, аж ніби чорною, муравою, розцвічена безлічно ріжних квітів, обсаджена кругом помаранчевими та цитриновими деревами ... дерева ті не лише очі любим затінком у себе брали, а й **душу** благоуханням своїм **звеселяли**.

Боккаччо, с. 373.

звеселіти се́рце

Ту втіху несказанно чарівничу,

Коли захочу, завше можу мати,

Вона приходить, як її покличу,

Сп'яняти душу, *серце звеселяти...*

Боккаччо, с. 266.

розвеселіти серце кому

– Покажи мерщій оте краше та дорожче, дружино моя, хай я собі хоч *серце розвеселю*, а то воно геть стужилося...

Сервантес, с. 330.

ВИБАЧЕННЯ (ФОРМИ ВИБАЧЕННЯ)

даруй на слові

– Ну що ж, Санчо,– промовив Дон Кіхот,– *даруй* мені *на* цім *слові*, але скажу тобі, що дурень єси, та й годі!

Сервантес, с. 243.

не в гнів кому

Та воно й не дивина: як ми те щодня бачимо, од вогню по природі своїй швидче займаються речі легкі й м'які, аніж важкі й тверді, а ми, *не у гнів* мужчинам, таки тендітніші за них і вразливіші.

Боккаччо, с. 472 – 473.

Через те, *не у гнів* вам, такою любов'ю, про яку ви кажете, я зроду вас не полюблю і не хочу, щоб ви мене так любили.

Боккаччо, с. 687.

[Октавіо (до Діани):]

Тільки ж, пані, *не у гнів*:

ви самі тому виною,
що не маєте спокою;
женете всіх женихів
ви, уперта гордівниця,
чи здіймаєте на сміх
і примушуєте їх
удаватися в дурниці.

Лопе де Вега, с. 167.

не в гнів будь сказано кому

Росинант хоч ізроду був плохута, як почув волю, зараз почав бити землю копитами, бо курбетів, *не в гнів* йому *будь сказано*, мабуть, не вмів.

Сервантес, с. 113–114.

не в гнів кажучи кому

...*не у гнів* вашим милостям *кажучи*, грав той юнак на гітарі так, що струни на ній говорили...

Сервантес, с. 514.

ВИБУХАТИ

РОЗЛІТАТИСЯ НА ЧАСТИНИ ВІД ВИБУХУ

вілетіти в повітря

Кому ж приємно жити у такому місці, де того й дивись *вилетиш у повітря*.

Стіль, с. 230.

полетіти в повітря

Що як вони [американці] там влаштують склад бомб? Ми тоді перші *полетимо в повітря*, аж зашумить!

Стіль, с. 192.

ВИГАНЯТИ/ВИГНАТИ

ЗМУШУВАТИ КОГО-НЕБУДЬ ІТИ ГЕТЬ, ЗАЛИШАТИ МІСЦЕ, МІСЦЕ-ВІСТЬ ТОЩО

вігнати втришійя *кого і без додатка*

– А за коньяк, каже [Дюпюї], спасибі вам, понесіть його комусь іншому!

Та й *вігнав* попа *втришия*.

Стіль, с. 172.

– Я тобі відповів вже на троє питань,

Та дурний все одно не мудрішає

Ти з дурницями, хлопче, від мене відстань,

Вимітайся, бо *вижену втришия*!

Керролл 1990, с. 216.

вікинути на вулицю *кого*

Панове, ся жінка і єсть отой щирий і вірний слуга, що я допіру питався в вас про нього; її родичі, котрим вона була, певне, не дорога, *викинули її на вулицю*, як річ негодящу й непотрібну, а я підняв її і, доклавши всіх зусиль і старань, вирвав її з обіймів смерти.

Боккаччо, с. 809.

гнати в три вірви *кого*

[Фрош (*до Зібеля*):]

Отак! Кому ж не в лад,

того в *три вирви гнать*!

Ой тара-ляра-ля!

Гете, с. 82.

гнати в три ший [утришия] *кого*

[Діана:]

Буду змушена прогнати
я із дому винуватця.

[Октавіо:]

Те ж казав вам завше й я:
треба гнати **в три шия**,
хто не вмів шануватися.

Лопе де Вега, с. 167.

гоніти в шійю

Хто вас [Леоне] **у шійю гонить**? Гуляти, так гуляти. Ось ходімо до Бріду,
побачите, який у нього собака!

Флобер, с. 260.

повикидати на вулицю *кого*

Хазяїн мало не луснув зі злості! Кричав, що всіх до одного **повикидає на вулицю**.

Стіль, с. 178.

показати поріг *кому*

[Фауст:]

Хоч мені з кімнати
Прийдеться тікати,
Хоч гостю **покажу поріг**:
Біжи туди, звідкіль прибіг!

Гете, с. 50.

прогнати втришия *кого*

Докерів узяло зло. А чиновники тільки глип-глип один на одного,— чи не час, мовляв, відступити на задалегідь підготовані позиції, бо ще трохи, і їх **проженуть** звідсіля **втришия**.

Стіль, с. 25.

ВИГІДНО

ЗРУЧНО, НА КОРИСТЬ КОМУ-НЕБУДЬ

на руку *кому*

Добатові се було **на руку**, він радо взяв ключа і одпустив ченця, бажаючи докладно довідатися про його провину і думаючи, що той не має на нього ніякої призри.

Боккаччо, с. 249.

– Якби знала я, сестричко, що можу тобі довіритись, я б тобі щось таке сказала, що вже не раз мені на думку спадало, тай тобі, може, було б **на руку**:

Боккаччо, с. 377.

[Цісар (до Головнокомандувача):]

Цей самозванець [імператор] **на руку** мені,

Свій сан тепер ціную я вдвійні.

Гете, с. 439.

на рúку ковiнька кому

Тобі воно якраз **на руку ковiнька**, на суходолі все-таки веселіше. Та годі поки що про се, поглянь лишень, чи нема там у тебе в торбі чого попоїсти...

Сервантес, с. 61.

ВИДУЖАТИ

ВІДНОВИТИ СВОЇ СИЛИ ПІСЛЯ ХВОРОБИ

сп'ястiся на нóги

Звичайно, не скоро вона [Жосліна] зможе працювати, вона ще вся бліда-бліда, аж світиться, але добре, що хоч **на ноги сп'ялася...**

Стіль, с. 360.

прийтi до здоров'я [здоров'я]

Король уподобав хорошу бранку непомалу, та, будши на той час трохи нездужалим, велів одвезти її до пишного палацу в своєму парку, що прозивався Куба, і доглядати там, поки він не **прийде до здоров'я**; як же велів, так і сталося.

Боккаччо, с. 545.

ВИКРИТИ

УСТАНОВИТИ ПРИЧЕТНІСТЬ КОГО-НЕБУДЬ ДО ЗЛОЧИННИХ ДІЙ

вiвести на чiсту вóду кого

Коли чернець пійшов, абат почав гадати, як йому краще вчинити: чи одімкнути келію при всьому чернецтві і **вивести** провинника **на чисту воду**, щоб ніхто не ремствував, як він його вкарає, чи, може, розпитатися спочатку в дівчини, як було діло.

Боккаччо, с. 249.

Ранок був прохолодний, таким же заповідався й день, коли Дон Кіхот виїхав із заїзду, розпитавши попередю, яким шляхом краще трапити до Барселони, минаючи Сарагосу – так йому хотілося **вивести на чисту воду** того новітнього дієписця, що, казали, вельми його знеславив.

Сервантес, с. 609.

застати на гарячому вчінку *кого*

Та потім черниці порадилися і вирішили влаштувати так, щоб абатиса змогла **застати** провинницю **на гарячому вчінку** – тоді вже годі їй одмагатись.

Боккаччо, с. 754.

застукаати на гарячому *кого*

Отак **застукали** мене **на гарячому**, не треба було й на муки брати, справу розсудили хутко...

Сервантес, с. 125.

зловіти на брехні *кого*

Більше Ансельмо нічого не сказав, але й цих слів було досить, щоб присоромити й збентежити Лотарія. Тут уже йшлося про його власну честь – адже його **на брехні зловлено!**

Сервантес, с. 215.

спіймати на гарячому *кого*

Бачить жінка, що **спіймали** її **на гарячому**, і слова на виправданне не промовила, а мерщій із-за столу та й майнула хто-зна куди.

Боккаччо, с. 569.

упіймати на гарячому *кого*

Разом з іншими черницями, які з великого бажання **впіймати** Ізабетту **на гарячому** не звертали уваги, що в паніматки на голові, вона підбігла до келії молодой черниці, і вони всі гуртом виважили двері.

Боккаччо, с. 755.

ВИКРИТИСЯ

СТАТИ ВІДОМИМ

війти на люди

Найбільше я тією думкою гризуся, що то з мого недбалства зродилися в душі твоїй ті неподобні мрії, тим-то й вирішила я скарати себе власною рукою, бо як катом мені буде хтось інший, провинна моя, боюся, може **на люди вийти**.

Сервантес, с. 227.

війти навёрх

Ваше добродійство, кожному чоловікові годиться проте дбати, щоб правда *наверх вийшла*, а найпаче тому, хто обіймає таку посаду, як ви, слід про те пильнувати, щоб люде безневинні не несли кари за справжніх злочинців.

Боккаччо, с. 418.

війти наяв

– А як же мені, серденько, тута лишатися? Скоро гріх наш *наяв вийде*; тебе ж то помилують, а мені доведеться і за себе, й за тебе покутувати.

Боккаччо, с. 552.

Згодом та справа *вийшла наяв* і всі глузували з обдуреного нікчемника, а єпископ, як чоловік розумний, вдавав, що нічого того не знає.

Боккаччо, с. 586.

Монна Сізмонда прокинулась у ту мить, як Аррігуччо одмикав двері; побачивши, що поворозку з пальця обрізано, вона зразу догадалась, що хитрощі її *наяв вийшли*.

Боккаччо, с. 649.

війти на яв

Побоявшись, що як він сього не зробить, то його провинність швидко *вийде на яв*, Салабаєтто вирішив тікати: мав їхати до Пізи, а натомість сів на корабель і поплив до Неаполю.

Боккаччо, с. 739.

ВИКРУТИТИСЯ

ВИЙТИ ЗІ СКРУТНОГО СТАНОВИЩА, ВИГАДУЧИ ЩО-НЕБУДЬ

війти з халéпи як

Нехай ваші вельможності дозволять мені з ласки своєї розмовитися трохи з сим рицарем, аби могла я добром *вийти з халепи*, що натворив нам зухвалий і злдумний мугир.

Сервантес, с. 575.

вібрехатися з халéпи з якої

Моє чесне ім'я, що скрізь було славне, вкриється ганьбою; якби й надумала я, як із сієї *халепи вибрехатись*, то той вражий бакаляр, що всі мої справи знає, виведе на чисту воду.

Боккаччо, с. 707.

війти сұхим з болóта

Певно, що краще було б,— але тоді я не помстилась би за кривду мою ані за честь мого мужа, адже той баламут **вийшов** би **сухим** і чистеньким з **болота**, в яке завели його гріховні помисли.

Сервантес, с. 225.

вікрутитися з халéпи з якої і без додатка

А вона [жінка] завдяки своїй кмітливості не тільки з тої **халепи викрутилась**, а ще й забезпечила собі можливість і далі робити все по своїй волі, не боючися чоловіка.

Боккаччо, с. 653.

Джаннелло пильно прислухався до тої розмови, щоб знати, чого йому бо-
ятися і як **із халепи викрутитись**...

Боккаччо, с. 623.

віплутатися з халéпи з якої

Зате пан Шевро подивився на нього [Роже] якось чудно, ніби раптом його
проїняла думка — як **виплутатися** з цієї **халепи**.

Стіль, с. 312.

віскочити з напáсті з якої

Скажіть же мені, пане, дай Боже вам **із** цієї **напáсті вискочити** і впасти
неждано-негадано в обійми моєї Дульсінеї...

Сервантес, с. 313.

віскочити з халéпи з якої

Незабаром Лотарію пішов до себе додому, і на душі йому було якось мар-
котно: Ансельмо то тепер задоволений, але що йому робити, як із цієї **халепи**
вискочити?

Сервантес, с. 213.

ВИЛКУВАТИ

ЗРОБИТИ КОГО-НЕБУДЬ ЗДОРОВИМ

звесті на но́ги кого

...щоб його [Дон Кіхота] так-сяк **на ноги звести**, мусила я самих яець
шість сотень збавити, те знає Пан Біг і добрі люди...

Сервантес, с. 367.

постáвити на но́ги кого

Якось сер Чаппеллетто занедужав; брати негайно викликали лікарів і
найняли людей, щоб за їм гляділи, все робили, щоб **поставити** його **на ноги**.

Боккаччо, с. 234.

Злізайте з Богом, добродію, запевняю вас, що і без тої Дурганди вас **на**
ноги поставимо.

Сервантес, с. 42.

ВИПЕРЕДЖАТИ/ВИПЕРЕДИТИ

ДОСЯГАТИ КРАЩИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОРІВНЯНО З КИМ-НЕБУДЬ

зоставляти поза́д себе *кого*

...і здається мені, що то вони [цилюрник та парох] із заздрощів вас отак-о запакували, бо ви подвигами своїми славутніми далеко їх **позад себе зоставляєте**.

Сервантес, с. 312.

зоста́вити поза́ду

[Улісс (*до Ахілла*):]

У славолюбства тисяча синів,
Всі рвуться уперед, і, як схибнешся,
Когось пропустиш, всі на тебе ринуть
Могутнім валом, і заллють, затруть,
Зоставивши позаду...

Шекспір, с. 388.

Доротея, дівчина дотепна і бистроумна, знала вже, що Дон Кіхот із глузду скрутився, і бачила, що всі, окрім Санча Панси, роблять собі сміх із нього, то й сама вирішила **позаду не лишатись** і звернулась до розгніваного Дон Кіхота з такими словами...

Сервантес, с. 187.

лиши́ти поза́ду *кого*

Той, хто **лишив позаду** Бельянісів,
Той, хто блукав верхом на Росинанті,
Тут опочив у праотецькім лоні.
Сервантес, с. 331.

ВИПРОБОВУВАТИ

ПЕРЕВІРЯТИ ПРИДАТНІСТЬ ДО ВИКОРИСТАННЯ, ЗДАТНІСТЬ ДО ПЕВНИХ ДІЙ

бра́ти на про́бу *що*

А досвідчитись цього я можу лише взявши її чесноту на спиток, як ото зо-лото вогнем **на пробу беруть**, бо я собі вважаю, друже мій єдиний, що цнота жіноча тоді тільки по-справжньому виявляється, як хто її на гріх підкушує...

Сервантес, с. 207.

бра́ти/узя́ти на спі́ток *що*

То чи подоба ж довготерпіння Господнє отак-о на **спиток брати**, устряючи в таке ледаче діло, що з нього тільки чудом можна порятуватись?

Сервантес, с. 109.

А досвідчитись цього я можу лише **взявши** її чесноту **на спиток**, як ото золото вогнем на пробу беруть, бо я собі вважаю, друже мій єдиний, що цнота жіноча тоді тільки по-справжньому виявляється, як хто її на гріх підкушує...

Сервантес, с. 207.

перевести випробу яку

Ти [,Лотаріо,] повинен погодитись на се хоч би тому, що я твердо наважився **перевести** таку **випробу**, а ти, ревно дбаючи про честь мою, не попустиш, щоб я наражав її на небезпеку, виявляючи мій шалений задум комусь чужому.

Сервантес, с. 213.

поставити на пробу що

Відлюдник, бажаючи **поставити на пробу** свою твердість, не одіслав її [дівчину], як інші, а лишив із собою в своїй келії.

Боккаччо, с. 440.

– Егісіппе, якби була на те воля богів, волів би я вмерти, аніж отак жити, як подумаю, що доля **поставила на пробу** мою чесноту і я, на превеликий мій сором, тої проби не видержав.

Боккаччо, с. 830.

Минуло чимало років по тому, як народилась дівчинка, і Гвальтьєрі вирішив востаннє **поставити на пробу** жінчину терпеливість.

Боккаччо, с. 862.

учинити випробу

– Що мені, Бернабо, по твоїй крові, як я виграю? Коли вже ти хочеш таку **випробу учинити**, то постав проти моєї тисячі своїх п'ять тисяч золотих (бо голова твоя, либонь, вартнійша)...

Боккаччо, с. 349.

ВИСНАЖЕННЯ

УТРАТА СИЛИ ЧЕРЕЗ УТОМУ

до (півної) знемоги

Та дивлячись на неї і вітаючи її, не важся торкатися устами ланит її, бо я запалаю ревностями дужче, ніж ти колись палав до вітронової гордівниці, що за нею вганявся еси **до знемоги** чи то по долинах Фессалійських, чи

то по берегах Пеняє,— не пам'ятаю вже гаразд, якими світами ти гасав тоді, закоханий і ревнивий...

Сервантес, с. 283.

Розвіялась туча – вже сонце, як жар,

Мандрівця пече **до знемоги**,

Замлілі не слухають ноги.

Шиллер, с. 147.

Одного вечора Емма навіть не повернулася в Йонвіль. Шарль був як не при собі, а Берточка не хотіла лягати спати без мами і ридала **до повної знемоги**.

Флобер, с. 255.

до упаду (впаду)

Усе товариство реготалось **до упаду**, почувши слова, з якими звертався Каландріно до своєї жінки; та вже Філострат замовк, і з наказу королеви почала говорити Неїфіла...

Боккаччо, с. 760.

– Пам'ятаєш [„Леоне“]? Верхи каталися, а ввечері **до упаду** танцювали... Та ще бургундського як випили, то мене аж ледве ноги носили.

Стіль, с. 16.

Адом, гадом, в лад, без ладу –

Всі танцюють **до упаду**,

До упаду,

До упаду!

Тувім, с. 52.

...а грамоти я не дуже,— признався Санчо,— азбуки не втну: ну а щоб гаразд управляти, досить із мене того хреста, що над граматкою. А зброю яку дадуть, тею і орудуватиму **до впаду**, а там дійся Божа воля.

Сервантес, с. 528.

ВИСНАЖУВАТИ/ВИСНАЖУВАТИ

ПОЗБАВЛЯТИ СИЛИ, ПРИЗВОДИТИ ДО ВЕЛИКОГО ВИСНАЖЕННЯ

брати соки з чого

[Менго:]

...та відомо, що стихії

в вічнім розбраті живуть

і незгідливі **беруть**

соки з них тіла людській –
жовч і флегму, млюсть і кров...

Лопе де Вега, с. 39.

звал*ити з ніг кого

Дитино моя, отеє така, виходить, хвороба з *ніг* тебе *звалила*? Не журись, скоро будеш здоровий, я вже за те потурбуюся.

Боккаччо, с. 341.

ВИСОКИЙ

ЗРИСТ ЯКОГО БІЛЬШИЙ ВІД ЗВИЧАЙНОЇ ЛЮДИНИ

стéлю б головою пробів

Отож я й кажу, паночку, що якби я міг змалювати її уроду, її поставу, то було б чудо, не картина! Та, бачите, не можу – вона вдалася скрючена, скорчена, коліна до рота звело; а уявіть собі, щоб розпросталася – *стелю б головою пробила*, до кривлі дістала!

Сервантес, с. 551.

як тополя

– А скільки ж років тій панянці, що на грапиню рихтується? – спитав Лісовий джура.

– Та п'ятнадцятка вже, чи, може, рік туди – рік сюди, – відповів Санчо. – А висока, *як тополя*, та свіженька, як ранок майовий, та дужа, як бендюжник.

Сервантес, с. 394.

ВИСОКО

ПРО ВЕЛИКУ ВІДСТАНЬ ЗНИЗУ ДОГОРИ

аж до хмар

[Улісс (*до Нестора*):]

Це Ахіллу,

Що дуже любить славу і хвалу,

Хай буде шпичка в ніс: нехай опустить

Він гребеня, що *аж до хмар* задер.

Шекспір, с. 355.

над хма́ри

Та хоч піднеслись високо *над хмари*

Оті мої прославлені удачі,—
Тобі я заздрю, славний Дон Кіхоте!
Сервантес, с. 16.

Tetyana Tymbalyuk-Skopnenko
Materials to the “ Dictionary of phraseological synonyms of Mykola Lukash”
(continued publication)

УДК 811.161.2'374'344